

i un doc. de 1531 prohibia als de Grist i als de Benasc, referint-se al riu màxim de la vall, que «puedan amprivar desde el *agua* Èsera a Oriente» (llegeixo en el *Lucero*). Altrament això no era pas estrany als antics parlars castellans, com sigui que ja Berceo ens parlava d'*una agua caudal* (*S. Dom.*, 230) i l'*Alexandre* hi dóna el mateix nom o bé *una agua de prestar* (776, 2416).

Passem a puntualitzar qüestions fonètiques.¹ En el Principat es reparteixen el territori les dues pronúncies modernes *áigwa* i *áigə*. En línies generals podem delimitar-les dient que la segona comprèn inclusivament una línia divisòria que arrencant d'Andorra, abraça encara la Seu d'Urgell, St. Llorenç de Morunys, Solsona, Segarra, Igualada, Penedès, Vallès i arriba a mar pel Nord de la capital: és fals que s'estengui fins a Barcelona, com diu *AlcM*; dins aquest ample territori les zones on la forma reduïda és més general són el domini rossellonès i la compresa entre el Ter i el Montseny, mentre que entre el Ter i l'Albera, de Vic a l'Oest i al Sudoest del Montseny hi ha (sobretot recentment) algunes excepcions; Solsona i algun altre indret del límit ja vacillen, però hi ha encara *áigə* a Guixers, a Saldes, *áigwa* ja a Ollana, i de ple en el Camp, el Priorat, el Segrià, etc. i *áigwa* a tot el Pallars (llevat d'una pronúncia *áigo* que sento, sobretot, en pronúncia descuidada a Freixa de Sort i a Tavascan).

És ben conegut, d'altra banda, que avui *áigo* és general a Mallorca i (*áigu*) Menorca; mentre que la Vila (sense excloure'n el popular barri de la Penya) i alguns pobles d'Eivissa diuen *áigwa*, en els altres, però, i a Formentera, *áigu* (on diuen també *léngu*). També topem algun petit nucli de *áiga* a l'extrem N. valencià (anotat així a Bel i algun poble més a l'Oest), però a la zona entera de les comarques dels Ports i del Maestrat es conserva *áigwa* (inclús Rossell i la Pobra de Benifassà), o bé relaxat en *áíwa*.

És sabut que un bon tros més al Sud comença la típica pronúncia val. *áyya*. La partió es troba al Sud de CastllaP, car anotem encara *áigwa* en aquesta ciutat (almenys entre molta gent d'allà i fins d'extracció ben popular), i fins a Figueroles d'Alcalatén i Vilafranca del Maestrat, com també a la Serra d'En Galceran, Bell-lloc, Vilafamés, Borriol i Torreblanca, si bé és veritat que ja vaig sentir *áyya* a Vistabella, la Vall d'Alba i fins Orpesa. Segueix això cap a Borriana, Nules i la Plana en general, incloent-hi fins a Artana i Veo, si bé arran de la frontera encara sentim *áíwa* a Tales i Afn. A l'Horta pertot *áyya* (excepció *áíwa* a Serra de Nàquera); mentre que del Xúquer enllà s'hi oposa alguna illeta. P. ex. a Moixent,² i també ho diuen així, almenys alguns vells, i en els noms de lloc, a Dénia, el Genovès, l'Ollería, però ja torna a ser *áyya* a la Font de la Figuera, i així segueix en el muntanyam de més al Sud incloent-hi encara tota la Marina.

En canvi, en l'extrem Migjorn del País Valencià, hi ha de nou en part *áigwa*, si bé usen la variant valenciana a Mutxamel, Alacant, Novelda, Elx, el Pinós i

Santa Pola, però anoto *áigwa* i *áiguəta*, almenys en noms de lloc, a Xixona, i no sols en aquests: l'informant de Petrer adverteix que el «límpio valencià d'actó» és *áigwa*, però els *xiquets* ja diuen *áyya* (i a ell mateix se li va escapar algun *áyya*), i també a Crevillent; el mateix Canyís, a Mondóver, usava *áíwa* (en la dita proverbial *s'ha tancat la nit en áíwa* «empeorar, malograr-se algo», *Canyissaes*, 128, 25); de l'altra evidentment surt *áyya* que vaig apuntar al Palamó (1963).

Hí ha, doncs, una transposició dels dos sons continguts en valencià. Aquesta constatació no és, però, una explicació, o almenys una explicació que satisfaci. No podem deixar de preguntar-nos per què nasqué una pronúncia que es fa tan revessa a tot foraster, i tant com a aquest a qualsevol fill del Principat o de les Illes; i la tenacitat amb què es manté a quasi tot el País, o almenys a tota la zona de les dues «governacions» medials, ens fa pensar per moments que potser es tracta d'una pronúncia molt antiga, si bé mirada de primer com tan baixa que no penetrà en literatura. I per què només en la zona més morisca? Potser heretada del mossàrab? Si en aquest s'usà en certes zones *áugwa*, fóra imaginable que en altres la pronúncia es desviés cap a *áú(g)ia*, o que resultatés, en el moment de catalanitzar-se el país, d'un compromís entre la forma mossàrab i la catalana, tant si aquella fou *augua* o *aua* o *auga*. Caldrà estar a l'aguait de possibles fets excepcionals que sorgeixin de la documentació abans d'acceptar o (encara més) descartar tals idees.

En direcció a l'Alt Aragó la forma *aigua* arriba molt enllà. Per més que en algun punt es debiliti en *áíwa* (que és també el que és general en aranès) hi ha *áigwa* fins a la matcixa frontera lingüística: a Merli, Llaguarres, Perafita de Fades i Benasc. Es fica àdhuc no sols en els pobles ribagorçans de llengua castellana, i és general a tota la vall de l'Èsera: a Seira (*Campo l'Aigua*, i l'*Aigueta* o riu de Barbaruens), a Campo (*Aiguasalenç* AQUAS SALIENTES, i l'*Aigueta de Viu*, o riuert d'aquest poble), fins a Graus. A la Vall de Gistau vacillen entre *áigwa*, *agwa* i especialment *áyywa*; més Cinca avall, els d'Escuaín i de Puértolas diuen que és *áigwa*, però reconeixen que fins a Bestué (que encara és un poc més a l'Oest) diuen *áigwa*.

Fets moderns tot això, i que almenys en llur major part es mostren fàcils alteracions de la forma standard catalana de totes les èpoques. Ara bé, aquesta forma no és menys general en llengua d'oc, si bé aviat reduïda pertot (llevat d'algun vell parlar gascó) a *aiga*. Realment és aquesta la que ens apareix constantment des dels trobadors del S. XII (com Ventadorn, Montaudon, etc.). Avui s'estén així fins al baix-llemosí de la Creuse, l'Alvèrnia i els Alts i Baixos Alps (amb derivats com *aigagno*). Que, sota pronúncies com *ayve* o *ève* dels parlars francoprovençals, i d'altres francesos, palpiti un antic *áíwa*, no és inversemblant, però això no crida l'atenció, ni interessa gaire, car és un fet general del francès i d'aquesta mena de parlars que